

Stockholm, 2017-02-21

RFSUs remissyttrande över SOU 2016:70 Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer

Inledning

RFSU tackar för att ha fått möjligheten att lämna kommentarer över rubricerad utredning. RFSU är en partipolitiskt och religiöst obunden folkrörelse med uppgift att sprida en kunskapsbaserad och öppen syn på samlevnads- och sexualfrågor. Vi arbetar med utgångspunkt i sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) för ett jämlikt och jämställt samhälle där sexualitet är en källa till glädje och njutning i människors liv.

En av RFSU:s centrala målsättningar är att alla människor ska kunna uppleva sexuell integritet, självkänsla och välbefinnande i alla faser av livet, oavsett kön eller könsidentitet, sexualitet, ursprung, funktionalitet och sammanhang. Men människors frihet att vara, välja och njuta begränsas dagligen, genom våldshandlingar och övergrepp. Människohandel är en cynisk form av utnyttjande av andra människor. En avsevärd andel av offer för människohandel blir utsatt för kommersiell sexuell exploatering och majoriteten av dessa är kvinnor och flickor. Det är dock viktigt att inte osynliggöra andra grupper, t.ex. transpersoner och unga killar. Det är viktigt att ge arbetet mot olika former av människohandel samma legitimitet.

RFSU fokuserar i remissyttrandet på de delar av utredningen som direkt berör sexualpolitik.

Sammanfattning

RFSU tillstyrker i stora drag utredningens förslag avseende människohandel och utnyttjande av utsatta personer i andra fall än vid människohandel. RFSU delar emellertid inte utredningens bedömning att inga extra resurser behöver tillskjutas.

Utredningens förslag och RFSU:s ställningstaganden

3.7.2 Otillbörligt medel

RFSU delar utredningens slutsats att brottsrekvisitet som reglerar otillbörligt medel används felaktigt i rättstillämpningen utifrån

otydliga skrivelser i förarbeten. RFSU tillstyrker de av utredningen föreslagna förtydliganden att det räcker med användandet av ett otillbörligt medel, och den av utredningen föreslagna skrivningen i lagrummet. RFSU välkomnar förtydligandet att det inte krävs ett maktförhållande mellan gärningsman och offer, och att fokus i rättsprocessen ska riktas mot gärningsmannens agerande och inte värdera offrets situation och möjlighet till annat val. I och med detta kommer Sverige på ett bättre vis leva upp till våra åtaganden i enlighet med Palermoprotokollet.

3.7.4 Exploateringssyfte m.m.

RFSU tillstyrker att samtliga uppsåtsgrader omfattas av människohandelsbrottet. Även den som vidtar handelsåtgärd, använder otillbörligt medel eller vilseleder och kan visas ha förstått en hög risk för framtida exploatering av person och ställer sig likgiltig inför detta ska kunna bära ansvar straffrättsligt enligt RFSU.

3.7.6 Människohandel med barn

RFSU tillstyrker utredningens förslag att införa ansvar redan vid oaktsamhet i förhållande till barnets ålder.

RFSU är alltjämt av åsikten att ett särskilt lagrum om människohandel med barn bör införas då det skulle skicka en signal både till rättsväsendet och till andra aktörer om behovet av att än mer uppmärksamma situationen för barn som kan ha utsatts för eller riskerar att utsättas för människohandel. RFSU anser att ett sådant brott lagtekniskt skulle vara utformat i enlighet med dagens utformning avseende barn, med tillägg om oaktsamhet enligt ovan.

3.7.7 Behov av åtgärder för mer effektiva utredningar, m.m.

RFSU ser mycket allvarligt på det som utredningen lyfter fram som en av de största anledningarna till att så få fall av människohandel leder till lagföring; att det saknas både resurser och kunskap inom polisen att hantera ärenden som rör människohandel. RFSU tillstyrker utredningens förslag som ska leda till att de brottsbekämpande myndigheternas utredningar i högre utsträckning än idag ska leda till lagföring.

De punkter som utredningen lägger fram är enligt RFSU centrala för att bekämpa människohandel, till vilka en förändrad strafflagstiftning kommer att vara ett komplement.

Det är resurskrävande att utreda ärenden i vilka man misstänker människohandel, vilka ofta är mycket komplexa. Polismyndigheten

behöver ges möjlighet att tillsätta erforderliga resurser för att utreda ärenden och behöver ökad kompetens. Det behövs både en höjd allmänkunskap och möjlighet till specialisering med särskilda regionala arbetsgrupper. Vid utredningar behöver man även fokusera på kringbevisning, stödbevisning, så att åtalet inte står och faller med berättelsen från en ofta traumatiserad person.

RFSU anser vidare att det behövs kompetenshöjande insatser till rättsväsendet, särskilt hos polisen. Det behövs både kunskap och attitydförändrande arbete. Personer som är offer för människohandel har, precis som utredningen konstaterar, ofta svårt att lämna en sammanhållen berättelse t.ex. på grund av trauma eller funktionsnedsättning. Polisen behöver få ökad kunskap kring individens utsatthet, för att hantera att personer som varit utsatta för människohandel inte alltid kan eller vill medverka vid utredning och inte alltid upplever att de vill bli ”räddade”.

Avseende identifiering av potentiella offer anser RFSU att det är nödvändigt att det utförs men vill samtidigt särskilt framhålla att det arbetet ska vara aktsamt. Man ska inte på grund av fördomar missa grupper av personer som kan vara utsatta för människohandel, så som pojkar och transpersoner. Vidare måste ett sådant arbete och samarbete genomföras med respekt och förkunskap så att det inte missbrukas på grund av fördomar mot en grupp av människor eller en bransch.

Mot bakgrund av ovan skrivet finner RFSU det anmärkningsvärt att utredningen gör bedömningen att dessa nödvändiga åtgärder kan rymmas inom respektive myndighets befintliga budget, när det enligt samma utredning framför allt är på dessa punkter kopplat till resurser som samhället fallerar vilket leder till att myndigheterna inte förmår utreda ärendena på ett korrekt vis.

4. Utnyttjande av utsatta personer i andra fall än vid människohandel

RFSU tillstyrker med viss tveksamhet utredningens förslag att utvidga det straffbara området för att täcka in de uppenbart klandervärda utnyttjanden av personer som idag faller utanför regleringen för människohandel.

Utnyttjande för sexuella ändamål

Utredningen konstaterar att det saknas ett fullgott straffrättsligt skydd mot utnyttjande för sexuella ändamål och föreslår med anledning av det en utvidgning av det straffbara området, ffa. mot

bakgrund av att myndiga personer utnyttjas inom pornografiska sammanhang så som uppträdanden inför publik och vid inspelning av film. RFSU:s ståndpunkt är att inte alla personer som deltar i pornografiska sammanhang utnyttjas, men däremot är det allvarligt att det förekommer att utsatta personer utnyttjas. Problem med sexuella utnyttjanden i samband med barnäktenskap nämns också som anledning till att utvidga det straffbara området.

RFSU anser förvisso att det redan finns ett starkt straffrättsligt skydd mot utnyttjanden för sexuella ändamål, genom bl.a. regleringar i kapitel sex i brottsbalken, och att en utvidgning bör ske med försiktighet. Som utredningen konstaterar i redogörelsen för människohandel kan straffrättsliga regleringar endast fungera som ett komplement till andra insatser för att minska människohandel. Vid nykriminalisering bör man försäkra sig om att det inte går att mota problematiken på andra vis än genom straffrätt. RFSU anser att det finns många insatser samhället kan ta till för att undvika att personer utnyttjas inom t.ex. pornografiska sammanhang eller i samband med barnäktenskap.

Det behövs ökad kunskap om sexuell utsatthet för yrkesverksamma som i sin verksamhet möter individer som t.ex. har utnyttjats inom ramen för ett pornografiskt sammanhang eller har sex mot ersättning. Sådan kunskap kan minska osäkerheten i yrkesutövandet hos de som möter individer som upptäckts inom ramen för ett människohandelsärende och tvingats ha sex mot ersättning, och därmed bidra till att individen erbjuds adekvat skydd och stöd. Det behövs satsningar på socialt stöd, oavsett om personen lämnar sitt sammanhang eller inte.

Människohandel och närliggande brottslighet innebär en exploatering av människor, och de som gör sig skyldiga ska dömas för adekvata straff. Om det inte fanns efterfrågan skulle marknaden att handla med människor emellertid inte vara lukrativ. En stor del av de personer som exploateras genom människohandel och annat utnyttjande av utsatt situation, är kvinnor och barn som utnyttjas sexuellt. Det är av central betydelse att arbeta förebyggande med normer kring maskulinitet och sexualitet för att undvika att män köper sex i allmänhet och utnyttjar individer i svåra situationer i synnerhet. Samhället behöver även satsa på evidensbaserad sekundärprevention. Det finns idag goda förebyggande insatser, tex. PrevenTell - dit personer med önskad sexualitet kan ringa och få hjälp och stöd, som behöver säkerställa sin existens och finansiering över tid.

Mot bakgrund av ovan är RFSU tveksam till att enbart fokusera på straffrättsliga åtgärder för att lösa olika former av utnyttjanden. RFSU tillstyrker dock utredningens förslag då gärningarna man tar sikte på är högst klandervärda, men anser att dessa lagstiftningsåtgärder måste förenas med kraftfulla, rättighetsbaserade insatser för att undvika utnyttjandet av personer inom t.ex. pornografiska sammanhang samt att Regeringen arbetar vidare med att stärka upp det allmänna skyddet mot barnäktenskap.

Utnyttjande i vissa andra fall

Utredningen konstaterar bl.a. att det saknas ett fullgott skydd mot utnyttjande inom ramen för ett barnäktenskap. RFSU vill åter lyfta att alla former av barnäktenskap borde vara att anses som tvångsäktenskap, eller i vart fall med samma konsekvens inte erkännas i Sverige och att det bör föranleda straffansvar för personer som förmår barn att ingå i barnäktenskap eller som gifter sig med barn, oavsett om det förekommit ekonomisk ersättning eller inte.

Vidare avseende lagstiftning och barnäktenskap kan följande sägas. Idag godkänns utländska barnäktenskap, då ingen av makarna hade koppling till Sverige vid ingången av äktenskapet, och det är inte förenat med straffansvar att förmå ett barn att ingå äktenskap eller att gifta sig med ett barn, om det inte samtidigt faller inom paragrafen för äktenskapstvång. Problem med utnyttjandet inom ett barnäktenskap borde enligt RFSU kunna minskas med ett heltäckande skydd mot barnäktenskap istället för att baka in som en del av utnyttjande för sexuella ändamål.

4.7.2 Utformningen av det särskilda straffansvaret

RFSU tillstyrker förslaget med ett särskilt straffansvar för utnyttjande av någon annans nödläge där ett otillbörligt medel använts och välkomnar att det inte finns ett krav på att utnyttjande är av ekonomisk natur.

4.7.3 Det straffbara området

RFSU tillstyrker utredningens förslag om införande av särskilt straffansvar för den som med användande av ett otillbörligt medel, så som olaga tvång, vilseledande, utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med annat motsvarande medel utnyttjar en person för sexuella ändamål, avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete, eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte.

RFSU tillstyrker att det avseende samma brott mot barn inte ska krävas att ett otillbörligt medel använts samt att bestämmelsen även

gäller om gärningsmannen inte insett brottsoffrets ålder, men varit oaktsam i förhållande till att denne inte fyllt arton år.

5.6.2 Behovet av förändring av straffskalorna för brotten människohandel och koppleri

RFSU har ingen erinran mot utredningens bedömning att det inte föreligger något behov av ändring av straffskalorna.

7.2 Ekonomiska konsekvenser

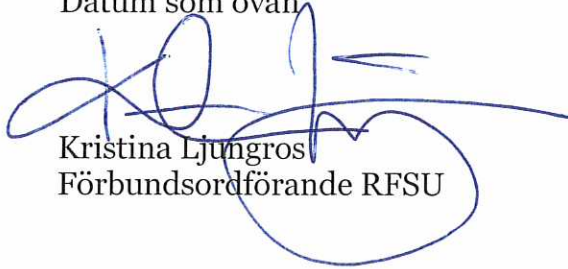
RFSU är kritiskt till utredningens slutsats att de ekonomiska konsekvenser som förslagen förhoppningsvis kommer att leda till, då syftet är att fler utredningar ska leda till åtal och fällande domar, inte bör föranleda utökade anslag till de myndigheter det berör. Detta ter sig märkligt när en central anledning till att så få ärenden utreds i tillräcklig omfattning och därmed inte leder till åtal och fällande dom är resurs- och kunskapsbrist hos polismyndigheten.

Allmänna kommentarer ang. människohandel och närliggande brottslighet

RFSU anser att Sverige parallellt med strafflagstiftning behöver fokusera dels på gedigna gränsöverskridande samarbeten dels på att minska efterfrågan från människor som utnyttjar tjänster från personer utsatta för människohandel. RFSU vill understryka vikten av att frågor om sex mot ersättning får en större plats i skolans sex- och samlevnadsundervisning och att frågor om sexualitet, människosyn samt konsekvenser av sex mot ersättning för individer och samhälle inkluderas i samtalen. Vidare bör det satsas på utbildning och rutiner för personal inom hälso- och sjukvård samt t.ex. elevhälsan för att upptäcka och möta personer med erfarenhet av att ha sex mot ersättning.

RFSU anser att en person som fallit offer för människohandel har varit utsatt för grova kränkningar av sina mänskliga rättigheter och av sitt människovärde. Brottsoffer ska ges villkorslöst socialt stöd med både psykologisk som sexologisk kompetens och vara tillgänglig i hela landet. Stödet ska inte ges enbart inför en medverkan i rättsprocess, utan stödet behöver vara både akut och långsiktigt. Avslutningsvis önskar RFSU att det genomförs en kartläggning eller översyn av förekomsten av unga killar som kan vara utsatta för trafficking, eller utnyttjas av andra för sexuellt syfte, t.ex. nyheter om "ensamkommande flyktingbarn" som har sex mot ersättning, som många yrkesverksamma hör om i sina verksamheter, men som det saknas adekvat fakta om.

Datum som ovan



Kristina Ljungros
Förbundsordförande RFSU

